

KIRGIZ ROMANI BAŞLANGIÇTAN BAĞIMSIZLIĞA (1917-1990)

KIRGHIZ NOVEL FROM THE BEGINNING TO THE INDEPENDENCE
(1917-1990)

Arş. Gör. Reyhan KARKINLI

Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri Bölümü
reyhankarkinli943@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-8877-1736>

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi-
Journal of Ağrı İbrahim Çeçen University Social Sciences Institute-
AİCUSBED 7/1 Nisan/April 2021 / Ağrı

ISSN: 2149-3006

e-ISSN: 2149-4053

Makale Türü- <i>Article Types</i> :	Kitap İncelemesi
Geliş Tarihi- <i>Received Date</i> :	05.04.2021
Kabul Tarihi- <i>Accepted Date</i> :	06.04.2021
Sayfa- <i>Pages</i> : 453-456	

<http://dergipark.gov.tr/aicusbed>

This article was checked by

 iThenticate

AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DERGİSİ
Journal of Ağrı İbrahim Çeçen University Social Sciences Institute
AİCUSBED 7/1, 2021, 453-456

KIRGIZ ROMANI BAŞLANGIÇTAN BAĞIMSIZLIĞA (1917-1990)

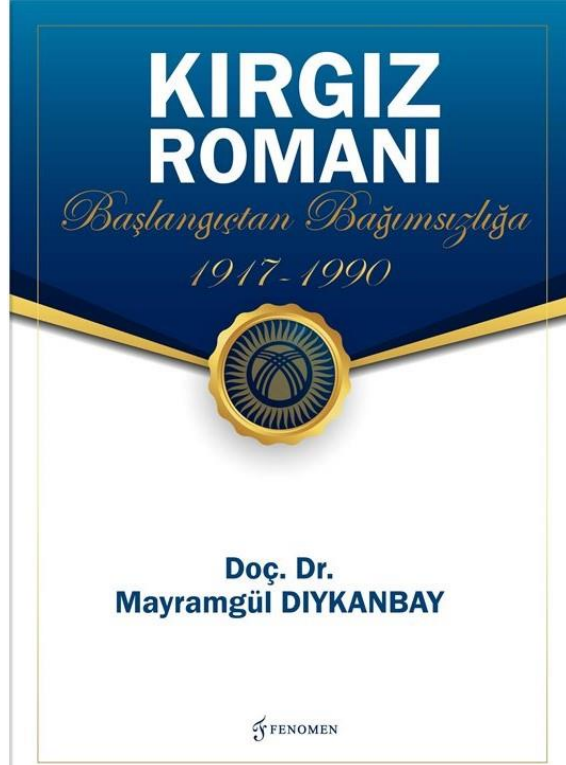
(Hazırlayan: Doç. Dr. Mayramgül DIYKANBAY). Erzurum, Fenomen
Yayıncılık, Mart 2021.

Reyhan KARKINLI

Türkiye’de Türk Dünyası edebiyatları üzerine yapılan ilk çalışmalar, daha çok tanıtım özelliği taşıırken 1990 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyet Birliği’nin dağılması ile daha kapsamlı nitelik taşımaya başlamıştır. Bu doğrultuda yapılan çalışmaların, daha çok halk edebiyatı örnekleri üzerinde yoğunlaştığı, son dönemlerde çağdaş edebiyat alanında ağırlık kazanmaya başladığı görülmüştür. Çağdaş Kırgız edebiyatı üzerine ilk çalışmalar ise tanınırlığı ülkesinin

sınırlarını aşan Cengiz Aytmatov ve eserleri çerçevesinde oluşturulmuştur.

Çağdaş Kırgız edebiyatının teşekkülüne ve gelişim sürecine katkı sağlayan yazarlardan bir kısmı Sovyet ideolojisinin baskısı altında eserlerini yayımlatma imkânı bulamamış ya da sistemin öngördüğü şekilde gerekli düzeltmeleri yaptıktan sonra eserlerini okuyucuya ulaştırabilmişlerdir. Bu

sürecin de tesiriyle çağdaş Kırgız edebiyatında Aytmatov dışında yer alan yazarlar ve eserler Türkiye’de tanınma ve çalışılma imkânı elde edememiştir. Doç. Dr. Mayramgül Dıykanbay’ın *Kırgız Romanı: Başlangıçtan Bağımsızlığa (1917-1990)* adlı eseri ise bu düşünceden hareketle Türkiye’deki okurları ve araştırmacıları, Sovyet Dönemi (1917-990) yazarları ve eserleriyle tanıştırmayı amaçlamıştır. Kırgızların dili, tarihi, kültürü gibi konuları farklı yazarlardan okuyucuya sunan kitap, Fenomen Yayıncılık tarafından Mart 2021’de basılmıştır. Editörlüğünü Prof. Dr. Sedat ADIGÜZEL’in üstlendiği 950 sayfalık bu çalışma; giriş ile birlikte toplam beş bölümden oluşmuştur:

Giriş: Çağdaş Kırgız Edebiyatının Doğuşu ve Gelişimi (1-39)

1. Bölüm: Başlangıçtan Bağımsızlığa Kırgız Romanları (s.41-43)
2. Bölüm: Kırgız Romanında İşlenen Konular (s. 59-111)
3. Bölüm: Kırgız Romanında İşlenen Kahramanlar, Mekânlar ve Zamanlar (117-145)
4. Bölüm: Roman Özetleri (s.149-943)

Giriş bölümünde, *Kırgız Çağdaş Edebiyatının Doğuşu ve Gelişimi* başlığı altında 1917 yılından 1990 yılına kadar olan süreçte, -başlangıcından bağımsızlığa kadar olan süreçteki nazım, nesir ve tiyatro türleri hakkında genel değerlendirmeler yapılmıştır. Her edebî tür kendi içinde *Sosyalist Dönemin İlk Yılları (1917-1940)*, *İkinci Dünya Savaşı ve Sonrası (1941-1960)* ve *1960-90’lı Yıllar Arası* başlıklarıyla sunulmuştur. Yazar, bu alt başlıkları oluştururken Kırgız edebiyat tarihçisi, eleştirmeni Prof. Dr. Kaçkınbay Artıkbayev’in “XX. Kılımdağı Kırgız Adabiyatının Tarihi” (20. Yüzyıl Kırgız Edebiyatı Tarihi) eserindeki sınıflandırmaya bağlı kaldığını ifade etmiştir. Türlerin tarihi gelişim süreci ayrıntılarıyla okuyucuya sunulurken örneklerin fazlaca olduğu görülür. Türlerle ilgili alıntılar yapıldığı bu kısımda Kırgızca metinler, hem Latin harfleriyle hem de Türkiye Türkçesindeki karşılıkları ile bir arada verilmiştir.

Sovyet Kırgız Edebiyatı döneminde yazılan 74 roman, birinci bölümde *Yazarlar ve Romanlar* başlığı ile alfabetik bir sıralama ile okuyucuya sunulmuştur. Her yazar için verilen kısa, tanıtıcı bilgilerin ardından yazarın roman türündeki eserlerinin isimlerine de yer verilmiştir. Bölümün sonunda ise incelenen ve ulaşılamadığı için çalışmada yer almayan romanların künye bilgileri paylaşılmıştır. Aynı bölümde yer alan *Kırgız Romanında Edebî Üslup* kısmında ise romanların üslubuna ilişkin dönemsel değerlendirmeler yapılmıştır. Yazar; Sovyet dönemi Kırgız yazarlarının başlangıçtan bağımsızlığa kadarki sürecinde birbirlerinden bağımsız, özgün bir üslup

benimsemediklerini, sosyalist gerçekçi bir anlayışla döneme özgü ortak bir üslup oluşturduklarını ifade etmiştir.

İkinci Bölümde Kırgız romanında işlenen konular; *Toplumsal Konular, Siyasi ve Tarihi Konular, Halk Kültürü* ve *Din* başlıkları ile olarak tematik olarak incelenmiştir. Bu bağlamda, işlenen temalar ise şu başlıklar altında tasnif edilmiştir:

- *Toplumsal Konular (s. 59)*
Rüşvet, Helal Kazanç, Ahlak ve Alkol (s. Aile ve İnsan
- *Siyasi ve Tarihi Konular*
Ürkün
Bolşevik Devrimi
Basmacılar (Devrim Karşıtları)
Sovyet Hükûmeti
İkinci Dünya Savaşı
- *Halk Kültürü*
Atasözleri
Deyimler
Oyunlar
Tergöö
Halk İnanışları
- *Din*

Sovyet Dönemi Kırgız romanları üçüncü bölümde *Kahramanlar (Tipler), Mekân ve Zaman* açılarından değerlendirilmiştir. Sovyet döneminde kahramanlar, olumlu ve olumsuz olarak ele alınırken kahramanların ağırlıklı olarak gerçek hayattan seçildiğine özel vurgu yapılmıştır. Eserlerde şahıs kadrosunun özellikle tarihi romanlarda zengin olduğuna dikkat çekilmiştir.

Kırgız Sovyet romanlarında yer alan mekânlar, yazarın ifadesiyle “kahramanların toplumsal konumlarını belirtmek için seçilmiş” lerdir (s. 139). Kullanılan mekânların genel olarak açık/geniş mekân özelliği gösterdiğinden bahseden yazar, bu bağlamda mekânda belirleyici unsuru Kırgızların yaşam tarzı ile ilişkilendirmiştir. Sovyet öncesi ve sonrası durumu anlatan romanlarda mekânların farklılık gösterdiğine işaret etmiştir. Zaman unsuru ile ilgili olarak da yazar, bahsi geçen romanlarda vaka zamanının net tarihlerle belirtildiğini ifade etmiş, vaka zamanı ile anlatma zamanı arasında ciddi bir zaman farkının olmadığını örneklerle göstermiştir.

Genişletilmiş roman özetlerinin yer aldığı son bölüm, yazar adlarına göre düzenlenmiştir. Özete geçmeden önce ise eserin konusu, içeriği ve yayım

yılı ile ilgili kısa ve açıklayıcı bilgilere yer verilmiştir. Ortalama 7-8 sayfa olan özetlerin sonunda romanın sayfa sayısının da belirtilmesi de okuyucuya büyük kolaylık sağlayacaktır.

Sonuç itibariyle *Kırgız Romanı: Başlangıçtan Bağımsızlığa (1917-1990)* adlı eserin Türkiye’de Sovyet Dönemi Kırgız edebiyatı alanında yapılan en kapsamlı çalışma olduğunu söylemek mümkündür. 1917 yılı ile 1990 yılları arasında yayımlanan toplam 82 adet roman türündeki eserden 74’üne ulaşarak tema ve anlatım bakımından incelenmesi olması bu yönüyle Çağdaş Kırgız edebiyatı alanında çalışma yapmak isteyen genç araştırmacılara ve akademisyenlere bir rehber niteliği taşımakta, alandaki eksikliğe hizmet edecek niteliktedir.